

ez bada», ezta ere ezin daiteke zientziakotzat har gizaki edo pertsonaren hasiera erabakitzeke erizpide bezala «zelula masa bizi horren emakumearen umetokitik kanpora bizitzeko gaitasuna» («Viabilidad» edo deitu ohi zaiona alegia). Zientziak konstatatuko du «viable» den ala ez, umetokitik kanpora bizi daitekeen ala ez. Hori datu zientziatzko hutsa litzateke. Baina gizatasunaren edo pertsonatasunaren abiapuntu dela erabaki, hori ez du zientziak egingo. Erabaki orduko filosofian barrena abiatzen da. Eztabaidagarri gerta daiteke baiespen filosofiko hori. Beste interpretazio eta eritzien artean bat gehiago. Bi murreretako eritziak aipatzeko hona bi hauek. Biologiak eta ez al daukate daturik nahiko ernalkuntzako uea gizakiaren edo pertsonaren hasiera bezala interpretatzeko? Psikologiak eta soziologiak gizarte harremanik gabeko gizakirik ez dagoela erakusten digutenean, gizartearen, familiaren, gurasoen edo amaren aldetiko onarpena pertsonaren hasiera-momentu bezala hartzeko biderik ez al dute eskaintzen? Datuek datu, interpretazioetan dago arazoaren gakoa. Interpretazio diren aldetik, ez dira batzuek baino ideologiazkoagoak, ez eta zientziatzkoagoak.

El País-eko artikulu honen kritikatzko hau ez da haurgaltze borondatezkoaren alderdi eztabaidagarri eta problematikokoan ongi bereizi eta integratu beharra adierazteko bestetarako izan. Batipat, biologia eta enbriologiaren eremua, filosofiarena, etikarena eta zuzenbide-politikarena ongi mugatzeari ezinbestekoa deritzagun. Eta horrela ere nahiko lan izango da.

■ *Manolo Pagola*

Soldaduzka eta euskara

Hemen bizi naizenez gero, soldaduzkaren arazoa behin eta berriro sortzen dela ikusten dut. Protesta batzuk egoten dira, pintada batzuk han hemen, mugimendu piska bat, arrazoiak entzuten ditugu egun batzuek..., dena haizeak eramaten du gero. Dena kimera.

Baina soldaduzkaren problema ez da kintoena bakarrik. Bakearen problema denona delako. Eta presupostu militarrena.

Eta ikusten ez delako, zergatik Basagoitiako semeak Cantalapedran soldaduzka egin behar duen, eta Cantalapedrakoak Basagoitian. Eta zergatik egon beharra dagoen soldadu hainbeste denbora, okerrenean erdiarekin aski izanik. Eta, azkenean, orain dagoen bezala behintzat, itxuragabeko arazoa delako soldaduzkaren hori dena, familietan ongi dakitenez.

Ez da lortzen, halere, jendartean kontzientzia zabaltzea eta edozein adinetako eta modutako jendea interesatzea eta mobilizatzea. Jendeari ez zaio burutik pasa ere egiten, Armadako gorabeherak «bere arazoa» izan daitezkeenik, zer esanik baduenik eta esku hartzea daukanik soldaduzkak nolakoa izan, soldaduzkan zer egin, zer utzi. Tabu. Jainko berberaren arazo pribatu-privatuenetan interbenitu nahi izatea bezalatsu.

Pazifismoaren edo norbere kontzientziaren izenean, soldaduzka kentzeko eska liteke. Gudalosteak ezabatzetik ez dagoela pentsatzen bada ere, eska daiteke arrazoimenaren izenean, gutxienez sorterrri inguruan egin dadila: euskaldunek Euskadin, andaluziarrek Andaluzian. Horiek denoi doazkigun arazoak dira.

Euskaldunok, areago, ez dugu ahaztu behar beste gauza bat: Euskal Herria erdalduntzeko tresna gogor bat izan dela soldaduzka. Karlituden ondoren, euskaldun mutilak Valladolida eta soldadu joaten hasi zirenean, gaztelaniaz oso gutxi zekiten. Estuasun haietako bertso eta dokumentu franko dago. Baina, larri asko pasa eta gero, erdara ikasita etortzen ziren etxera. Baserritar askorentzat, eta orduan ia denak ziren baserritarrak, «mundu zabala» ezagutzea eta abentura haundien garaia soldaduzkarekin berdintzen bait zen, mundua erdararekin asoziatuta geratzen zen, euskara auzo zuloarekin.

Ezaguna da Estatu modernoek soldaduzka nola aprobetxatu duten jendea ideologikoki dotrinatzeko. Prusia abila izan bazen, Stalin ez zen motela. Frantziak exito haundiarekin entseiatu bazuen operazio hau, Estatuaren kohesioa tinkatzeko, Maoren Txina ez zaio atzera geratu. Jugoslaviaren batasuna bermatzeko Titok serbo-kroata hizkera asmatu zuenean, eskolan eta soldaduzkan ezarri zuen bere enpeinu haundiena, hizkuntza nazional berria sustraitzeko. Aspaldi erreparatu zen, berezko batasunik ez duen «nazioa»ren batasuna Armadan sortzen omen dela.

«Utopiak!», esango duzu. Baina, euskaldunek soldaduzka Euskadin eginez, Armada ikastola erraldoi bat bihurtzea, behar-bada ez da utopia haundiagoa, Armada nazioaren zerbitzuan dagoela esatea baino. Halaxe esan ohi bait da. Demostratzeko aukera bat hementxe loke. ■ G. Noss